

LEKTORI KONFERENCIA

Ibsen-szeminárium és könyvvásár

Zuhogó esőben indulok el Budapestről, hét óra vonatút, szerencsére a Foucault-inga jó vastag. Egy amerikai újságíró és két ausztrál lány ül még a kupéban. Kölcsönösen bemutatkozunk, egymás úticélja felől érdeklődünk. Az ausztrálok utazgatnak Európában, az újságíró riportsorozatot ír a háború utáni Szerbiáról, én elmesélem, hogy egy norvég lektori konferenciára utazom Belgrádba. Egyikünk sem járt még Belgrádban, de a néhány elejtett szóból kiderül, hogy ők éppolyan izgatottan várják a megérkezést az ex-jugoszláv fővárosba.

A pályaudvaron kiderül, hogy Belgrádban felhőszakadás volt, az utcákon áll a víz, a központba vezető úton lassan haladnak az autók, kerekük néha elmerül egy-egy mélyebb pocsolójában. Némi alkudozás után egy taxis vállalja, hogy elvisz a szállodáig. Rövid száguldozás után lefékez. „Hotel Kasina” – mondja, és segít kicibálni a hátizsákomat a hátsó ülésről.

A recepción gyorsan kiderül, hogy nehezen fogunk szót érteni, mivel én nem tudok szerbül. Angolul próbálkozom több-kevesebb sikerrel, amit viszont a recepciós hölgy nem ért. Végignéz három listát, elkéri az útlevelem, én váltig állítom, hogy a norvég külügyminisztérium foglalt nekem szobát, ő meg hajtogatja a magáét. Amikor már majdnem föladnám, belép a hallba egy fiatalember, aki magaságra és kinézetre skandináv. De sajnos szerbül szólal meg. Teszek még egy végső, kétségbe esett kísérletet, hogy kiderítsem, melyik az én szobám. Váratlanul megszólal valaki mellettem norvégul. Megkérdezi, segíthet-e. Ő az, a magas, északi típusú fiatalember, kiderül, hogy nyolc éve dolgozik lektorként a belgrádi egyetemen. Egy perc múlva kezemben a kulcs, kicsivel később már az egyetem felé sétálunk. Szobájában kezembe nyomja a lektori konferencia megváltozott programját. Szerencsére csak két délelőttiünk lesz arra, hogy a problémákról beszéljünk, fűzi hozzá nevetve, majd figyelmeztet, hogy igyam meg gyorsan a kávémat, mert kezdődik a felolvasás. A programra pillantok, *Kjell Askildsen* és *Geir Pollén* neve áll rajta. Át-

sietünk a felolvasás helyszínére, egy feketére festett falú teremben elhelyezett emelvényen már ott ül a két író. Askildsen prózája rövid és rendkívül tömör. Szatirikus, ironikus stílusával belgrádi hallgatóságát is meghódítja. Tómondatai próbára teszik legtöbb fordítóját.

Pollén inkább az elbeszélő próza hagyományait követi, története egy családjából kikerülő férfi érzelmi válságáról szól. Geir Pollén jelenleg a Norvég Írószövetség elnöke. Fontosnak tartja, hogy a felolvasás után röviden összefoglalja a háború utáni norvég irodalom történetét. Aki most hall először a norvég irodalomról, meglepődve veheti tudomásul, hogy a párizsi diáklázadásokat követően Norvégiában is népszerűvé vált a szocialista realizmus, számos fiatal író lépett be a norvég kommunista pártba, amely marxista-leninistának vallja magát. Az előadásból az is kiderül, hogy néhányan egyenesen Mao mellett kötelezték el magukat. E korszakot ábrázolja némi ironikus felhanggal, mégis értő beleérzéssel *Dag Solstad* 80-as években írott regénye, melynek barokk regényekre emlékeztető hosszú címe pontosan összefoglalja a történet tartalmát: Pedersen gimnáziumi tanár visszaemlékezése arra a korszakra, amely megrengette szülőföldünket. Solstad ma már klasszikusnak számít, és azóta a norvég irodalom egzisztencialista vonulata mellett kötelezte el magát, éppúgy, mint a Belgrádban felolvasó Kjell Askildsen. Pollén kiter még számos érdekességre, így azokra az írókra, akik az utóbbi időben kisprózárt írnak, mint a magyarul is olvasható *Hanne Ørstavik*, aki *Vágy* című regényében egy anya és kislánya kiüresedő kapcsolatán keresztül bizonyítja be a szavak, az egymáshoz szólni tudás fontosságát.

A felolvasás után, a vacsoránál megbeszéljük a másnapi programot. Érdekesnek ígérkezik: Ibsen-szeminárium késő délutánig a Nemzeti Színházban.

Reggel a színház büféjében találkozunk, majd bemegyünk a kiszínpadra. Az előadók a kelléktárból kölcsönzött különböző stílusú asztalok mögött ülnek, az egyiket éppen tegnap láttam Ibsen *A nép ellensége* című drámájának bemutatóján. A szemináriumot a Norvég Ibsen Kutatóközpont vezetője, *Astrid Saeter* nyitja meg, aki az Ibsen-drámák aktualitásáról beszél, elsősorban az előző este bemutatott *A nép ellensége* című darab kapcsán. A dráma aktualitását éppen a manapság egyre inkább előtérbe kerülő környezetszennyezés problémája adja, de fölfogható a politikai manipuláció anatómiájaként is, tudniillik hogyan válik a főhős, Dr. Stockmann az érdekek áldozatává. A szülővárosába, egy német fürdőhelyre visszatérő Stockmann dok-

tor fölfedezi, hogy a városka gyógyvize mérgezett. E tényt nyilvánosságra hozza, s ez elég ahhoz, hogy maga ellen fordítsa a város vezetését, így a polgármestert is, aki nem más, mint a testvérbátyja. A közvéleményt a sajtón keresztül ellene fordítják, a felbőszült emberek kővel beverik házának ablakait. A város addig ünnepelt polgárának és családjának távoznia kell.

Az Ibsen Kutatóközpont létrehozásának célja, hogy hozzáférhetővé és kutathatóvá tegyék a szerző hagyatékát, illetve bármilyen kérdésben a kutatók rendelkezésére álljanak. Az Oslóban rendezett Ibsen-fesztiválok pedig újonnan értelmezett Ibsen-előadások bemutatására szeretnék serkenteni a külföldi és a norvégiai színházakat, hiszen a világon Shakespeare mellett Ibsen drámáit mutatják be legtöbbször. Éppen ezért támogatják újabb Ibsen-fordítások kiadását. Astrid Saether szavaihoz kapcsolódva *Ljubiša Rajič*, a belgrádi skandináv tanszék vezetője beszélt a szerb Ibsen-fordítások történetéről. Előadásából megtudhattuk, hogy német ill. orosz fordításokon keresztül jutott el először Ibsen Szerbiába.

Az előző este bemutatott darab rendezője, *Ivan Medenica* a polgári moralitás és a mű kapcsolatáról beszélt. Kiemelte, mennyire egyetért Ibsennel abban, hogy az irodalom feladata a problémák feltárása és bemutatása. Nem feledkezett meg arról sem, hogy a dráma kapcsán utaljon az elmúlt tíz év jugoszláviai eseményeire. A puritán díszletek között a szavak, a tartalom került előtérbe, a hangsúly a kimondott szón volt. A csupasz falak között könnyebben lelepleződnek a hatalom törekvései, közvetlenebbül mutatható be a manipulálhatóság folyamata.

Egy Ibsen-szeminárium keretében mindig felmerül Ibsen nőalakjainak problémája. Erről beszélt *Alexandra Jovičević* szerb kulturális miniszter, aki színházi múltja miatt autentikusan szólott hozzá a kérdéshez. Kitért a *Babaház*ra, amely nem nem csupán a nők negatív társadalmi megítélésére hívja fel a figyelmet, hanem szembeállítja az egyént a társadalommal. Ez az a probléma, amivel Ibsen a *Babaház* (*Nóra*) utáni drámákban folyamatosan foglalkozott. Jovičević összehasonlította a két leginkább ismert ibseni nőalakot, Nórát és Solveiget. Solveig passzív viselkedése és önfeláldozása éppen olyan provokáló sokak számára, mint Nóra lázadása.

A szeminárium zárszavában kitértek *André Brink* Ibsen-kritikájára. Brink szerint a norvég mester drámáit olvasva az embernek az az érzése támad, hogy az irodalom nem más, mint ellenkezés a társada-

lommal, írni tehát annyi, mint folyamatosan ellentmondani. A művészet szembehelyezkedik minden bevett igazsággal és evidenciával. Ezeket az elfogadott, a társadalom által legalizált igazságokat nevezte Ibsen kísérteteknek.

Ibsent sokféleképpen lehet méltatni. Vannak országok, ahol drámáit lázadasként mutatják be, másutt pszichológiai érzékét, emberismeretét értékelik. Leleplezi a hazugságokat, ugyanakkor lerakja a mélyebb pszichológiai megismerés alapjait. Drámái azonban nem ilyen közvetlenül mutatják be az igazságot. Inkább a sokszínűség, a döntések, lehetőségek skáláját tárja elénk.

Már akkor is elégedettek lehettünk volna, ha csupán az Ibsen-szemináriumából áll a lektori konferencia. De kiegészült még a belgrádi könyvvásárral, melynek központi országa 2002-ben Norvégia volt. A könyvvásár kapcsán számos kortárs író felolvasását hallgathatták meg az érdeklődők, vásárolhattak a frissen lefordított, izgalmasabbnál izgalmasabb könyvekből.

A konferencia egyik témája éppen az irodalomnak a nyelvoktatásban betöltött szerepe volt. A könyvvásár és a tanácskozás összekapcsolása éppen ezért volt kiváló ötlet, hiszen lehetőséget adott a lektoroknak az irodalom kortárs művelőivel való közvetlen kapcsolatteremtésre.

Aki e néhány napban ellátogatott a rendezvényekre, meggyőződhetett arról, hogy Norvégia talán nincs is olyan messze odafenn, Északon.

SZÖLLŐSI ADRIENNE